

БЪЛГАРСКА АКАДЕМИЯ НА НАУКИТЕ	
ИНСТИТУТ ЗА ИСТОРИЧЕСКИ ИЗСЛЕДВАНИЯ	
Изходящ №	дата 201 г.
Входящ № <u>518</u>	дата <u>13.03.</u> 20 <u>22</u> г.
София 1113, бул. Шипченски проход № 52, бл. 17	
тел.: 02/ 979 29 98 ; факс: 02/ 870 21 91	

ИНСТИТУТ ЗА ИСТОРИЧЕСКИ ИЗСЛЕДВАНИЯ - БАН

РЕЦЕНЗИЯ

на представените трудове за участие в конкурс за заемане на академичната длъжност **ПРОФЕСОР**, обявен от Институт за исторически изследвания - БАН в ПН 2.2 История и археология, специалност „История на България“ (*Монархическата институция и Третата българска държава*), за нуждите на секция „Нова българска история“ обнародван в "Държавен вестник", бр. 10 от 4 февруари 2022 г.

Рецензент: професор, доктор на историческите науки Милко Ст. Палангурски

Кандидат доц. дин Петър Иванов Стоянович

1. Кратки биографични данни за кандидата

Участникът в конкурса е роден през 1967 г. и е завършил магистърска степен по история на Университет Виена, Австрия през 1995 г. Докторант към института по Източна и Югоизточноевропейска история (1996-1997). През 1998 г. защитава докторска дисертация с тема: *Fürst Ferdinand I. von Bulgarien in den Augen der österreichisch-ungarischen Diplomatie (1894-1898)*“ в същия университет. От 2016 г. е доцент в БАН, Институт за исторически изследвания а през 2015 г. защитава научната степен доктор на историческите науки с тема „Иван Стоянович в процеса на изграждане и модернизация на младата българска държава (1878 – 1918 г.)“. в Шуменски

университет „Епископ Константин Преславски“, където е избран за професор през 2018 г.

Характеристика на научната и научно-приложната продукция на кандидата. От представените в списъка на кандидата публикации приемам за рецензиране представените монографии, публикуваната книга на базата на защитен дисертационен труд, публикуваните статии, студии и доклади, публикувани в нереферирани списания с научно рецензиране или публикувани в редактирани колективни токове, публикуваните учебни пособия, които са представени в наукометричната таблица. От подадените документи е видно, че авторът има и много други научни трудове, но те остават вън от вниманието на настоящата рецензия, но трябва да се подчертае, че те са неотменима част от наложения профил на изследовател на участника в конкурса.

Съобразно изискванията на ЗВО кандидатът има следните наукометрични показатели:

ГРУПА А. Дисертационен труд за присъждане на образователна и научна степен "доктор" – 50 точки.

ГРУПА Б. Публикувана монография, която е представена като основен хабилитационен труд - Пътят към София. Произход, образование и мотивация на принц Фердинанд Сакс-Кобургски и Готски за мисията в България. Велико Търново, Фабер: 2021. 254 стр. ISBN 978-619-00-1341-9 – 100 точки

Монографията е опит да се направи пълно изследване за историческата съдба на българския държавния глава в продължение на десетилетия - а Фердинанд Максимилиан Карл Леополд Мария принц Сакс-Кобургски и Готски, т.е. за аристократа, със своето пълно име, име

натоварено с историческо минало и по-рождение има възможностите на голямата политика, науката или военната кариера. Това е биография, която е посветена на човека и аристократа преди да стъпи на българска земя като нов владетел на доскоро непознатия за него самия народ. Петър Стоянович за трети път се престашава да използва чисто научните подходи към тема, в която главния герой е Фердинанд I. И не за пръв път се опитва да покаже на читателя, че когато се пише дори за този български цар може да има достатъчно обективност и най-вече, по неговия израз – да се погледне към този политически титан на своето време по модерен начин и без пристрастията балкански.

Авторът си поставя за цел да анализира матрицата на произхода, без която не е възможна пълноценна биография– произход, среда, възпитание, образование, способности и откритите и закритите перспективи за лична кариера. Показва се, че колкото и невероятно да изглежда, при този интерес към главния герой от съвременните му публицисти и вестникари, на историци пропагандатори и сериозни изследователи, се оказва, че знаем малко за ранните му години. Дори за периода, когато се сформира човек, време, което е изключително важно за бъдещата дейност, също действа добре познатата матрица на възхвалата или пълното отрицание. Петър Стоянович не се поколебава да започне с оформяне на един нов, реалистичен поглед и несъмнено е първопроходец в родната историография, което е учудващо само по-себе си и заслужава уважение.

Веднага искам да кажа, че направеното в посока на разрешаването на постовнаната задачи е изключително адекватно и отговаря на модерните историографски подходи. Не мога да не подчертая, че историографската осведоменост на автора достига до подробности, които трудно бихме открили без изследователски и целенасочен хъс. Книгата е създадена на

основата на откриването и интерпретирането на документални източници съхранявани в архивите на Австрия, Словакия, Германия, Русия, както и българските архивни сбирки. Използвани са семейни хроники, генеалогични алманаси, енциклопедични справочници, периодичен печат и електронни сайтове. Колкото са по-големи разклоненията на рода му, толкова по-големи са трудностите за събирането и анализирането на житието на главния герой. Нещо, което е придружено от огромно количество литература за него – обемът и разнообразието на историографията е забележителен, като до тях трябва да се добавят огромното количество мемоари, спомени, дневници, посветени или засягащи фамилната и личната история на принца и владетеля Фердинанд. Тя е детайлно проучена и използвана, и представена в след задълбочен историографски анализ.

Основното предизвикателство, амбиция и задача на автора е да представи детайлно родовата история на принц Фердинанд по генеалогичната линия и на двамата му родители. Това не е само фон на генеалогична и гербова гордост, а предпоставка да бъде разбрана средата на възпитанието му, изграждането на личната мотивация за мисионерство, което главният герой винаги е изтъквал по повод и без повод, сформиранието на характера и всичко това върху фона на дълбоките процеси на промяна политическата, културна и духовна среда в Европа през XIX век. Авторът прави достатъчно, тази „европейска картина“ в която израства Фердинанд I, да бъде съпоставена с България и българите, като проследява съдбата на държавата и народа и се опитва да покаже битовата, културната и менталитетната разлика между „аристократичния европеец“ и „балканските европейци“ и очакваните резултати от неочакваната им среща през 1887 г.

Стилът на автора е завладяващ, увлекателен и поднесен с фин поглед към детайла, нюанса, критичност и логичност. Така получаваме един плътен

образ на Фердинанд в периода на неговата младост и преди времето да се превърне в държавник. Този образ е значително по-жив и нюансиран от този, за който има представа общество и прави бъдещия княз не толкова по-симпатичен, колкото по-разбираем, разчиства около неговия образ съществуващи митове и заблуждаващи твърдения, а това променя и отношението към някои исторически процеси и събития в българската история. Изложението има практически енциклопедически характер на места, защото показва родовата история във всичките и направления и клонове, показва корените на негативните и фалшиви тези за произхода и ролята му, неговата военна кариера и др. Приносни моменти са страниците за подготовката на принца за идването му в България и оборването на тезата, че той е готвен с годините за подобна политическа роля.

Подобни изследвания, в които главния герой е фигура като Фердинанд, не могат да оставят професионалната гилдия безразлична. Оформя се ново поле на дискусии и интерпретации, и книгата е изпълнила своето основна задача – историографският процес е придвижен напред и отваря поле за ново ниво на анализ.

Петър Стоянович предлага още една публикувана монография, която не е представена като основен хабилитационен труд: **Zar Ferdinand I. (geb. Prinz von Sachsen-Coburg und Gotha): Seine Herkunft, Bildung, Motivation und der Aufbau des modernen Bulgariens 1861 - 1887 – 1912. Wien, LIT Verlag: 2021. 400 Seiten. ISBN: 978-3-643-91215-2.** Тя е издадена на немски език и има за цел да покаже модернизацията на страната в няколко сфери, като основен акцент е ролята на монархическата институция и персонално на Фердинанд I, неговият интимен живот и онези царски обиталища, които са маркери на неговото присъствие в културния и обществен живот на страната. Представянето на младия княз – произход, среда, възпитание,

образование, способности и откритите и закритите перспективи за лична кариера трябва в този случай да покаже, кой пристига, с какви намерения и какъв социален багаж и доколко той ще успее да отговори на възжеланията на българите. Предстои да се види, как ще могат да се покрият вижданията на местното население за модернизация и развитие с нагласите и разбиранията на новия владетел. Авторът не се поколебава да започне с оформяне на един по реалистичен поглед и несъмнено успява в своята визия.

Целта е да се види, доколко монархът спомага за създаването на една европейска картина в сфери, различни от политиката и дипломацията. Те са отдавна обект на всестрани изследвания, а другите сфери стоят някак си встрани от общата историографски процес или спорадично засягат ролята и мястото на главния герой. Затова П. Стоянович поднася разказ за ролята и мястото на Фердинанд в няколко сфери: армия и офицери, църква, образование, наука и изкуство, архитектура, строителство, инфраструктура и транспорт, благотворителност – все области, които на пръв поглед не са работа на монарха.

Подходът е разнопосочен – в книгата се разглежда и се търси мястото и ролята на княза/царя при конституционните му правомощия, както тези в сферите на армията, но също така и в обществения, културния и стопанския живот на младата държава и превръщането и бавно и полека в европейска по своите основни белези страна. Изграждането на армията, като основен аргумент и компонент за решаване на националния въпрос и стабилност в обществото показва, че лишеният от военен талант държавен глава, много точно намира мястото на военния елит в самата армия и общество.

Авторът посвещава достатъчно усилие за да покаже ключовото развитие на институции, които променят средновековната картина в страната

- пощи, телеграфи, телефони, инфраструктурата – железопътна, шосейни и морска и т.н. Пълнокръвни изследователски редове са посветените на архитектурното европеизиране на градовете, творбите на български и чужди архитекти, както и систематизирането са заслугите на държавния глава за развитието на ключови области на просветата и духа: образование, наука, изкуство, като се търси и намира участието на родните творци в духовния живот на Европа и дори участието на царското семейство немия филм „Борис Спиров“.

Както винаги, детайлите са онова, което създава пълнокръвната историческа картина. Избраните сфери са както във прерогативите на монарха по конституция – например армията и офицерският корпус, несъмнената гордост на Фердинанд, но и на целия политически елит и народ, църквата като конституционно задължение поне що се отнася до престолонаследника, но и като свръзка, която осигурява духовното единство на нацията, а в другите споменати области, той е просто човекът инициатива или просто осигурява достатъчно импулси за развитие на модерното общество.

Стилът на автора е завладяващ, увлекателен и поднесен с фин поглед към детайла, нюанса, критичност и логичност. Така получаваме един плътен образ на Фердинанд като държавник на основата на неговия персонален манталитет и получаваме един по-ясен, разбираем и стоящ на мястото си държавен глава. Модернизацията завършва една от своите фази, и както се оказва, тя съвсем не е най-лошата.

ГРУПА Г. Публикувана книга на базата на защитен дисертационен труд за присъждане на научна степен "доктор ", „Между Дунав и Нева.

Княз Фердинанд I Български в очите на Австро-унгарската дипломация (1894-1898)- 75 точки.

Книгата е написана на основата на защитената докторска дисертация и проследява процесите и проблемите около признаването на българския владетел след оставката на Ст. Стамболов и сложните перипетии на австро-руското сътрудничество и сблъсък на българска почва. Времето, когато според сполучливото определение на автора, се наблюдава преминаването от състояние, в което князът е такъв по милостта на правителството, до фактор, който в края на периода стига до положението, когато „нико един български политик нямаше да направи нико една сериозна крачка, без благословията“ на двореца. Изследваният четиригодишен период показва политиката на махалото, която води българският владетел между двете най-заинтересовани Велики сили в балканските дела – Австро-Унгария и Русия. Двете империи, номинални съюзници и практически противници в борбата за доминация в София, фактически концентрират своите противоречия в персоната на княз Фердинанд.

Авторът ни показва как признаването на княза от Петербург води до конфликт с Виена, който довежда дори до практически скъсване на отношенията между двете страни. Ясно са отразени тенденциите как фигурата на княза става еднакво важна за двете сили – като Австро-Унгария се разделя със своя фаворит Ст. Стамболов – и политически и физически и как от своя страна Петербург трябва да приеме единия от двата фактора в София – княза или Ст. Стамболов. На фона на тази преориентация и успокояването на махалото на княжеското поведение в средно положение между Дунав и Нева, П. Стоянович разглежда няколко основни събития, явления и процеси: залезът и краят на Стамболовото управление, преговорите около признаването на княз Фердинанд с Русия,

демонстративното сближение и близост между София и Петербург, новата Източна криза, войната между Гърция и Османската империя, българските постъпки по време на кризата и накрая преодоляване на тежкия конфликт с австрийската дипломация и окончателното утвърждаване на княз Фердинанд на българския престол, след което той започва дългия си поход към окончателно признание на своята политическа роля и място в реалната политика на континента.

Г.6. Статии и доклади, публикувани в научни издания, реферирани и индексирани в световноизвестни бази данни с научна информация– 30 точки.

Трябва да се подчертае, че диапазонът на изследванията е разнообразен. Така например, студията **Sein und Schein am Hofe des Zaren Ferdinand von Bulgarien: Einige Nuancen seines Intimlebens.**// **Bulgarian Historical Review, 2021, №3-4, 162-172 s. ISSN: 0204-8906.** е посветена на личния живот на княза, една много щекотлива и често превръщаща се в политически проблем тема.

Г.7. Статии и доклади, публикувани в нереферирани списания с научно рецензиране или публикувани в редактирани колективни толове – 70 точки.

Представените за рецензии статии обхващат няколко направления. Част от тях са посветени на дипломатическите усилия на страната да излезе от Първата световна война, като се анализира участието на родната делегация в Брест Литовск, където България се опитва да постигне мир без анексии. Очертани са участниците в четирите делегации и са изтъкнати на този фон качествата на българската.

Други статии са посветени на основния герой в изследванията на доц. Петър Стоянович – княз Фердинанд. В тях се показва кога той взема решение да поеме българския престол, защо кандидатурата на княза среща негативна реакция сред отделни сили, начинът на пропагандиране на антикняжески тези в публичното пространство. Интересни и приноси са и страниците посветени на участието на царското семейство в игралния филм „Борис Стамов“. Направени са и доста интересни изводи относно релацията „дворец-висше командване“.

Доброто познаване на Австро-унгарската империя е изложено в статията „Торпедоносната империя“ и развиването и като морска сила.

8. Студии, публикувани в научни издания, реферирани и индексирани в световноизвестни бази данни с научна информация – 45 точки

Това е студията на немски език **Modernität oder Wohltätigkeit? Hinter den Kulissen der Kriegspropaganda in Bulgarien und Europa: Der Spielfilm „Bogdan Stimoff“ und die Teilnahme der bulgarischen Königsfamilie (1916).** // **Bulgarian Historical Review, 2018 [2019], № 3-4, 238-260. ISSN: 0204-8906.** Тя е посветена на една българска кино продукция излязла на бял свят като част от пропагандата по време на бушуващата Първа световна война и имаща за цел да покаже разликите между участниците във войната и същевременно да се покаже достатъчно ясно каузата на съюзниците.

9. Студия в нереферирани списания с научно рецензиране или публикувани в редактирани колективни томове – 15 точки.

В този раздел е предложена студията: **Малко познати царски имоти и обиталища: легенди и истини в края на XIX и началото на XX век.**// **Исторически преглед, кн. 1, 2021, 140-165. ISBN 0323-9748** И тя е свързана с главното направление на изследване на доц. Петър Стоянови и част от нея

е използвана в монографията на автора. В тази студия са издирени и документирани личните имотите и свързаните с неговата персона обществени и частни имоти в редица български градове. В изследователски план, това е много важно, тъй като се оборва тезата, че около придобиването и използването на тези имоти има някакъв обществен порок, нечестни търговски практики и използване на корупционни похвати, което винаги е съпътствало българската политическа мълва.

ГРУПА Д. Представените цитирания за рецензиране покриват целия вектор на допустимите от закона възможности - 13. Цитирания или рецензии в научни издания, реферирани и индексирани в световноизвестни бази данни с научна информация или в монографии и колективни томове – 3; Цитирания в монографии и колективни томове с научно рецензиране – 6; Цитирания или рецензии в нереперирани списания с научно рецензиране – 4. Всички цитирания и рецензии са в сериозни научни списания, сборници и монографии. - **125 точки.**

ГРУПА Е. Общо 150 точки

Е.15. Придобита научна степен „доктор на науките“ - **Иван Стоянович в процеса на изграждане и модернизация на младата Българска държава (1878-1918 г.)** - Диплома №ДИ080/01.10.2015 г. – 40 точки.

Е.16. **Ръководство на успешно защитил докторант - Румен Венциславов Манов.** Първата национална катастрофа (1913 г.): парламентарното и съдебно разследване на кабинетите на кабинетите на Иван Евстратиев Гешов и д-р Стоян Данев. Защита 21.04.2020 – 40 точки.

Е.17. **Участие в национален научен или образователен проект – 2 проекта за 30 точки.**

Е.22. Публикувано университетско учебно пособие или учебно пособие, което се използва в училищната мрежа – 40 точки.

Доц. дин Петър Стоянович е автор и на учебни помагала: **Историко-политически и комуникационни взаимовръзки. Три въпроса и множество отговори. С., НБКМ: 2021. 130 стр. ISBN 978-619-91972-0-2 и Защо, къде и как в реалната политика? Двете страни на пиарската стратегия и тактика. Насоки за работата на партийни пиари и ресорни журналисти“. Велико Търново, Изд. Фабер, 2018. 211 стр. ISBN: 978-619-00-0723-4,** които са свързани с преподавателската му дейност в университетската среда.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Рецензираните трудове показват, доц. дин Петър Стоянович като изграден учен, който има собствен научен почерк, с много точно определена сфери на изследване, съобразени с професионалната му специализация, с много добра методологична подготовка и с коректно отношение към изворовия материал и постиженията на историографията. Изводите, анализите и привлечения изворов материал са лично творчество и принос на автора при пълно зачитане на постиженията на историографския процес и липсват каквито и да е съмнения за плагиатство. Новите анализи, погледи и тези върху проучваните от него теми имат своето заслужено място в научното пространство.

Кандидатът в конкурса има разнообразна научна продукция. Тя е посветена на политическия живот на страната, нейната тежест и международна роля, монархическия институт, персоналната история и журналистиката и пиар сферата. Изследванията му и статиите му са

посветени на теми, което му позволява да разгърне своите изследователски усилия и да хвърли светлина върху на пръв поглед познати процеси и явления, но в всъщност все още недокрай докоснати от историческия и обществен анализ.

В заключение трябва да подчертая, че представените изследвания и извършената изследователска работа ми дават основание да заявя, че след защитата на своята дисертация и хабилитация, участникът в конкурса е продължил своите интензивни изследователски занимания. Представените научни трудове напълно покриват изискванията на член 26 от Закона за развитието на академичния състав в република България, в професионалното направление 2.2. История и Археология. Точките, в приложената наукометрична таблица – 685 при необходими 550 са реални и отговарят на законовите изисквания по отделни групи. Нещо повече, в приложения списък на публикации на доц. дин Петър Иванов Стоянович има още достатъчно изследвания, които той не е предложил за участие в конкурса, но имат същата научна тежест.

Всичко това, ми дава пълна увереност да гласувам положително за заемането на академичната длъжност „професор“ на доц. дин **Петър Иванов Стоянович** по обявения конкурс на Институт за исторически изследвания - БАН в ПН 2.2 История и археология ,специалност „История на България“ (*Монархическата институция и Третата българска държава*), за нуждите на секция „Нова българска история“ обнародван в "Държавен вестник", бр. 10 от 4 февруари 2022 г.